

HISTÒRIA

Paludisme al delta de l'Ebre

La terrible llevantada que va patir el Delta el passat gener, afegit als nombrosos problemes que va causar, i a l'actual pandèmia dels coronavirus han fet ressuscitar vells fantasmes que, afortunadament, ja formen part de la Història, una vegada superats.

Això ho dic perquè un bon amic m'ha fet arribar un extens treball datat el 1932 per la Comissió Central Antipalúdica durant la campanya realitzada al Delta entre el 1925 i el 1932 i signada per dos metges rapitencs, els doctors Pau Cartanyà, Ildefonso Canicio -oncle de l'escriptor Víctor Canicio- i un tercer, J. Fàbrega Huga, del dispensari de la Cava. Després de fer una extensa informació geogràfica sobre la vall de l'Ebre amb tots els elements naturals que el conformen i els estudis de l'atmosfera, les estacions, el vent i la pluja, entre altres, afegit a la mala alimentació, les malalties, les dificultats per a obtenir certs cultius, els problemes de mo-

bilitat, la sanitat inexistent, els habitatges en males condicions on la majoria de la població vivia en barriquetes..., tot això formava un còctel explosiu per a moltes malalties, sobretot el paludisme, també anomenat 'cuartanes' pels seus habitants, perquè els malalts tenien abundants atacs de febre cada quatre dies. Ens diuen que, fins la meitat del segle XIX aquesta zona estava pràcticament deshabitada, amb només aproximadament 500 habitants. No hi havia cap classe de cultiu o la única via de comunicació era la fluvial per posar-se en contacte amb Amposta o Tortosa. La gent vivia penosament de la caça i la pesca. Hi havia tres nuclis principals de població: la Cava, Jesús i Maria i Sant Jaume d'Enveja i altres més petits com els Muntells i Balada. La població estava molt dispersa i a mesura que el cultiu de l'arròs feia la seva aparició, creava riquesa i arribava en ocasions a unes vendes de 25 milions de pessetes i també hi

havia uns 20 molins repartits per Amposta, Tortosa, La Ràpita i Vinaròs, i també creien que, amb els anys, el Delta seria una de les comarques més riques d'Espanya. El 1913 hi van haver a la Ràpita 300 casos de paludisme mentre que el 1920 se'n van detectar només 20. L'estat sanitari dels seus habitants fins que va començar el cultiu era pèssim, d'acord amb una vida precària i on el paludisme era el principal perill. Entre Sant Jaume, la Cava i Jesús i Maria hi van haver el 1918: 201 defuncions; el 1923: 108 defuncions; i de naixements el 1923: 295; i el 1930: 311. A l'últim decenni del segle XIX, hi havia dades estadístiques gràcies al treball del Dr. Vilà sobre *La topografia mèdica de Tortosa*, on en aquesta ciutat entre el 1891 i el 1900 s'hi van registrar 5.317 casos de paludisme. Els autors d'aquest informe donen les gràcies als doctors Vilà i José Sabaté, 'noms il·lustres de la medicina tortosina que van posar unes bases

de molta utilitat per a posteriors estudis.

Van tenir una importància vital per a l'estudi del paludisme els dispensaris mèdics, el primer dels quals es va instal·lar l'any 1925 a Sant Jaume i l'altre a la Cava. Però no solament el paludisme afectava el Delta, sinó que hi havia, també, dispensaris a Almacelles (Lleida) i al Prat de Llobregat. Donem una gran importància al dispensari permanent d'Amposta. En els sis primers mesos de funcionament van ser tractats 1.500 malalts i entre el juliol del 1923 i l'octubre del 1924 van atendre 2.706 malalts. Per portar a terme la seva missió van fer una gran estudi de tota la zona palúdica. Per al coneixement dels mosquits transmissors es va fer un estudi de totes les espècies, des de la seva distribució, quantitat, índex d'infecció i sobretot, també, de la distribució de les larves a les aigües de les localitats corresponents, fent incidència en les més perilloses.

Eduard Sánchez
cronista cultural

En definitiva, uns estudis molt importants per a salvaguardar la salut dels nostres avantpassats deltaics a principis del segle XX, i que a part del paludisme provocava altres malalties com 'tersanes', 'laveriana' o 'perniciosa' amb greus alteracions de l'organisme com vòmits, neuràlgia facial accessos comatosos, tifus... on es practicaven tècniques de laboratori com la dissecció dels mosquits i l'estudi de la seva sang. Per a finalitzar, el nostre reconeixement i agraïment, encara que siguin molt llunyans, als doctors Pau Cartanyà, Ildefonso Canicio i J. Fàbrega Huga pels seus estudis i dedicació, que ens han permès conèixer molt més com era la vida en el delta de l'Ebre entre els anys 1925 i 1932.